

Samen beter en liever

Knie aan knie, zij aan zij, neus aan neus ... Lezen hoeft niet altijd alleen met een boekje in een hoekje te zijn. Kansen tot interactie en samenwerken hebben positieve effecten op het beter begrijpend lezen, maar ook op de leesmotivatie en het leesplezier van leerlingen. Samen meer leer-kracht! Wat zijn de voordelen van samenwerkend leren en 'peer tutoring' tijdens leeslessen?

Leren begrijpend lezen

Leren lezen, vooral leren begrijpend lezen, is niet voor iedereen even gemakkelijk. Begrijpend lezen is het achterhalen van de betekenis en bedoeling achter geschreven woorden, zinnen en teksten. Het is een samenvatting dat als kinderen woorden en zinnen correct kunnen decoderen, zij meteen ook de betekenis begrijpen van wat er geschreven staat. Niets is minder waar. De betekenis van een tekst vatten, is niet hetzelfde als woord voor woord verklanken wat er staat. Er houdt zich heel wat tussen en achter de regels schuil. Begrijpend lezen is een actief proces. Bekwame lezers gebruiken

leesstrategieën: ze activeren voorkennis, doen voorspellingen, passen hun leestempo aan, herlezen moeilijke passages ... Leerlingen "ontdekken" deze leesstrategieën niet vanzelf. Veel lezen is belangrijk maar het is een illusie dat door kinderen veel te laten lezen, leesbegrip zich bij iedereen wel spontaan zal ontwikkelen. Teksten lezen en daarover inhoudelijke vragen beantwoorden, is onvoldoende om te leren goed begrijpend lezen. Systematische en expliciete instructie over hoe je een tekst beter kan aanpakken om hem beter te begrijpen, is belangrijk.

Peer tutoring

Kinderen leren snel en veel van elkaar. Peer tutoring is een vorm van samenwerkend leren tussen twee leerlingen waarbij de ene leerling, de 'tutor', de andere leerling, de 'tutee', begeleidt. De leerlingen vormen een vast koppel dat op regelmatige basis samenwerkt. Beide leerlingen kunnen even oud zijn of de tutor kan in een hogere klas zitten dan de tutee. De één-op-één aandacht biedt mogelijkheden die je in klassikaal onderwijs nauwelijks kan realiseren: doorgedreven individualisering, onmiddellijke feedback, bekrachtiging en verbetering van fouten, verhoogde betrokkenheid en effectieve actieve leertijd. Leeftijdoverschrijdende peer tutoring biedt de meeste voordelen, zowel voor de tutor als voor de tutee. Uit studies blijkt dat de positieve effecten het grootst zijn voor de tutor. Iets in eigen woorden kunnen uitleggen aan anderen, blijkt een goede manier om zelf te leren. Ook kan peer tutoring het zelfvertrouwen, het zelfbeeld en de sociale vaardigheden van leerlingen positief beïnvloeden.

SW

Leeftijdsoverschrijdende peer tutoring en begrijpend lezen

Peer tutoring is een geknipte partner voor expliciete leesstrategie-instructie: de strategieën die je tijdens expliciete instructie introduceert, kunnen leerlingen intensief inoefenen via het samen lezen in koppels. Die leesansen en interactiemogelijkheden versterken tegelijk de technische leesvaardigheid. Ook kan samenlezen zorgen voor positieve interacties tussen leerlingen, voor leesplezier, een betere leesattitude en een positiever zelfbeeld van de eigen leesvaardigheid. Peer tutoring is er voor alle leerlingen, ook voor zwakkere lezers. Peer tutoring leent zich uitstekend tot differentiatie, op een manier die kinderen niet stigmatiseert. Je differentieert via de samenstelling van de koppels, de selectie van de teksten, door elk koppel de tijd te geven die het nodig heeft ...

Interessant! Maar hoe pak je dit aan?

Vorbereiden op de rol van tutor

Niet het laten samenwerken op zich zorgt voor positieve effecten. De

communicatie tussen tutor en tutee en de mate van sturing van het leerproces door de leerkracht zijn cruciaal. Het is belangrijk om tutors goed voor te bereiden op hun rol en hen op een leuke manier te laten kennismaken met hun tutee. Als tutor moet je een goede luisterhouding leren, leren hoe je een leesmoment best start en afsluit, hoe je bijhoudt en evalueert wat je tijdens een leesmoment hebt gedaan, hoe je omgaat met fouten van je leesmakker en van jezelf, hoe en wanneer je complimentjes geeft, hoe je op een goede manier hulp biedt ... Reik kinderen eenvoudige scenario's en stappenplannen aan: Hoe start je? Wat zeg je als ...? Wat doe je als ...? Hoe sluit je af?

Leesstrategieën expliciet aanbrenge

Verschillende leesstrategieën vullen elkaar aan en helpen elk op zich om het leerproces te verdiepen:

- ▶ Activeren van voorkennis: "Waarover zal de tekst gaan?" "Wat verwacht je?"
- ▶ Voorspellend lezen: "Wat zal er gebeuren?" "Hoe gaat de tekst verder denk je?"
- ▶ Aandacht voor hoofdzaken: "Waar gaat de tekst precies over?"
- ▶ Uitbreiden van woordenschat: "Welke woorden zijn moeilijk?"
- ▶ Begripsbewaking: "Stop! Snap ik het nog? Ik controleer."
- ▶ Soort tekst bepalen: "Welk soort tekst is dit? Ik bepaal."
- ▶ (voor de leerlingen in het zesde leerjaar) Schematiseren: "Hoe ziet de tekst eruit?" "Schema's maken."

Dit zijn strategieën die je voor, tijdens en/of na het lezen inzet en dus het hele leerproces beslaan. Ze zijn een middel om tot een beter begrip van een tekst te komen. Strategieën

zijn nooit een doel op zich. Je spreidt de expliciete instructie in de verschillende leesstrategieën best over een heel schooljaar². Als leerkracht sta je model voor het gebruik van de strategie door deze hardop denkend voor te doen en te laten zien waarom, wanneer en hoe je de leesstrategie gebruikt. Zowel de tutors als de tutees krijgen de instructie over dezelfde strategieën in de eigen klas van hun eigen juf of meester.

Lezen in lees koppels

Na elk instructiemoment in een nieuwe strategie bouw je steeds een periode in waarin vaste tutorkoppels deze strategie inoefenen. De tutor bewaakt het leerproces van zijn tutee en helpt bij moeilijkheden. Hij stimuleert en ondersteunt het inzetten van de leesstrategieën en leert zo ook zelf. In het begin gebruiken de lees koppels een strategiekaart (stappenplan). Bedoeling is dat ze de strategie na verloop van tijd zonder de strategiekaart toepassen. Als leerkracht bied je hulp of ondersteuning bij problemen. Waar nodig kan je als model optreden door de tutorvaardigheden en het strategiegebruik concreet voor te doen.

Het is belangrijk dat de kinderen zeer regelmatig samen lezen, een à tweemaal per week. Zo verwerven leerlingen de attitude om de verschillende stappen bij het toepassen van een strategie zelfstandig uit te voeren. Moedig je leerlingen ook tijdens andere lessen aan om de strategieën en tutorvaardigheden te gebruiken. Denk aan teksten wereldoriëntatie, vraagstukken of rekenverhalen, stappenplannen bij knutsel- en kookactiviteiten, opzoeken van informatie bij projectwerk ... Sociale vaardigheden en doordacht handelen komen steeds van pas!

Door het samen lezen, scherpen leerlingen hun leesvaardigheden aan en oefenen ze tegelijk hun sociale vaardigheden. Samen meer leer-kracht!

Bij de eerste leesmomenten na het aanbrengen van een nieuwe leesstrategie kies je teksten die het gebruik van de nieuwe strategie uitlokken. Later kiezen de leeskoppels zelf boekjes. Dat bevordert het leesplezier. Tutees vinden het erg leuk om zelf verhalen, gedichten, informatieve boeken ... uit te kiezen. Ook digitale teksten zijn mogelijk. Zwakkere lezers kiezen graag tekstjes uit kindertijdschriften of -bijlages in kranten.

Reflectie

Na het lezen in leeskoppels volgt telkens een korte nabespreking met de tutors. Zo kan je de volgende leesmomenten bijsturen vanuit de ervaringen van de leerlingen en vanuit jouw observaties. Je reflecteert over het gebruik van de leesstrategieën, de tutorvaardigheden, over wat goed ging, over wat moeilijk liep en over mogelijke oplossingen voor problemen.

Leeskoppels samenstellen

De samenstelling van de leeskoppels is een belangrijke sleutel voor het welslagen van dit peer tutoring project. Je kan je laten leiden door enkele richtsnoeren.

Een eerste richtsnoer is het leesniveau van beide leerlingen. Je koppelst best een goed lezende tutor aan een goed lezende tutee en een zwak lezende tutor aan een zwak lezende tutee. Zo zorg je dat er een voldoende grote 'afstand' is tussen de tutor en wel zo dat de tutor altijd de beste lezer van het koppel is. Let wel! De leesvaardigheid van een tutor zegt niets over de kwaliteiten als begeleider van een jongere leesmakker. Integendeel. Een zwakkere lezer kan een uitstekende tutor zijn, omdat hij zelf leesproblemen heeft ervaren en dit beter begrijpt en aanvoelt bij een tutee. Onderzoek wijst bovendien uit dat juist deze zwakke lezers het meest profiteren van het werken met een tutorsysteem.

Je houdt ook best rekening met het temperament en het karakter van de leerlingen. Zo koppel je een tutor die sociaal-emotioneel gevoelig is beter aan een sterk sociaal inge-

stelde, evenwichtige en stabiele tutee. En andersom.

Nog een tip: vermijd broers of zussen samen als leesmakers. Het veranderen van de koppelsamenstelling (bijvoorbeeld halverwege het schooljaar) kan de nodige nieuwe zuurstof geven en de motivatie van de leerlingen opnieuw aanwakkeren. Het is wel niet de bedoeling om op regelmatige basis nieuwe koppels samen te stellen. Het is erg belangrijk dat de leerlingen de tijd krijgen om elkaar goed te leren kennen en op elkaar ingespeeld te raken. Zo ontwikkelen de tutors verantwoordelijkheidsgevoel voor hun leesmakker en ontstaat er een vertrouwensband tussen beiden.

Een goede match van tutor en tutee bevordert zeker het leesplezier. Door het samen lezen, scherpen beide leerlingen hun leesvaardigheden aan en oefenen ze tegelijk hun sociale vaardigheden. Samen meer leer-kracht! ■

Meer weten?

Neem een kijkje op de website www.taallereninnovieren.ugent.be

Bronnen

Topping, K., Duran, D., & Van Keer, H. (2016). *Using peer tutoring to improve reading skills: A practical guide for teachers*. London & New York: Routledge.

Van Keer, H. (2002). *Een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant.

Van Keer, H. & Vandertinde, R. (2007). *Nog een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant.

Noten

1. Deze bijdrage is gebaseerd op de publicaties van professor Hilde Van Keer (Universiteit Gent). Haar onderzoek toont aan dat expliciete instructie in leesstrategieën gecombineerd met het inoefenen ervan via peer tutoring, succesvoller is dan de begrijpend leeslessen die bestaan uit het lezen van teksten en het beantwoorden van vragen erover.
2. In de boeken van Hilde Van Keer (zie bronnen) vind je een opbouw van een lessenreeks en concrete lesscenario's.